

**Zbrodnie
przeciwko ludzkości**
w doktrynie i orzecznictwie
międzynarodowych
trybunałów karnych

*Pamięci mojego Taty,
dra Andrzeja Bryła Seniora*

Andrzej Bryl

Zbrodnie przeciwko ludzkości

w doktrynie i orzecznictwie
międzynarodowych
trybunałów karnych

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2021

Recenzenci: dr hab. Karolina Wierczyńska, prof. INP PAN
prof. dr hab. Jerzy Zajadło

Redaktor prowadzący: Piotr Małyszko

Redakcja i korekta: Anna Kaniewska

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Copyright © 2021 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ISBN 978-83-66849-05-1

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa
tel. 22 828 95 63, 22 692 41 18, 22 828 93 91
dział handlowy: jw. w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)
Druk i oprawa: Paper & Tinta

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział 1	
Wprowadzenie do problematyki zbrodni przeciwko ludzkości	26
1.1. Zbrodnie przeciwko ludzkości w perspektywie historycznej i doktrynalnej	30
1.1.1. Proces w Breisach	31
1.1.2. Odkrycia geograficzne i debata w Valladolid	32
1.1.3. Doktryna monarchomachów	34
1.1.4. Proces Karola I Stuarta	37
1.1.5. Pokój westfalski i nowy ład europejski	39
1.1.6. Koncepcje szkoły prawa natury w XVII wieku	42
1.1.7. Narodziny nowożytnej koncepcji praw człowieka	47
1.1.8. XIX-wieczne regulacje prawa wojny	50
1.1.9. Ludobójstwo Ormian i deklaracja mocarstw z 24 maja 1915 r.	55
1.1.10. I wojna światowa i jej następstwa	57
1.1.11. II wojna światowa i jej następstwa	62
1.1.12. Zbrodnie przeciwko ludzkości w myśli prawnej Herscha Lauterpachta	80
1.1.13. Podsumowanie	87
1.2. Zbrodnie przeciwko ludzkości we współczesnej myśli politycznej i prawnej	91
1.3. Pojęcie zbrodni przeciwko ludzkości w prawie międzynarodowym	99
1.3.1. Zbrodnie przeciwko ludzkości w systemie prawa międzynarodowego	99
1.3.2. Ludzkość jako przedmiot ochrony	102
1.3.3. Zbrodnie przeciwko ludzkości a zbrodnie wojenne	112
1.3.4. Zbrodnie przeciwko ludzkości a ludobójstwo	121
1.3.5. Problem hierarchii zbrodni międzynarodowych	129
Rozdział 2	
Zbrodnie przeciwko ludzkości w orzecznictwie międzynarodowych trybunałów wojskowych	137
2.1. Zagadnienia wstępne	137
2.1.1. Historyczny i polityczny kontekst decyzji o powołaniu MTW w Norymberdze	137
2.1.2. Status prawny MTW	144
2.1.3. Zakres jurysdykcji	147
2.1.4. Prawo właściwe	151
2.1.5. Prawne podstawy MTW – od deklaracji z St. James do Karty londyńskiej	156

2.2. Zbrodnie przeciwko ludzkości na tle pozostałych zbrodni objętych zakresem jurysdykcji MTW	160
2.2.1. Główna oś narracji procesu – zarzut spisku (wspólny plan lub spisek)	160
2.2.2. Zbrodnie przeciwko pokojowi	163
2.2.3. Zbrodnie wojenne	166
2.3. Zbrodnie przeciwko ludzkości w Karcie MTW i orzecznictwie trybunału	169
2.3.1. Geneza zbrodni przeciwko ludzkości w Karcie MTW	169
2.3.2. Problem umocowania zbrodni przeciwko ludzkości w prawie zwyczajowym	172
2.3.3. Zbrodnie przeciwko ludzkości w świetle aktu oskarżenia i mów oskarżycielskich	176
2.3.4. Znamiona ogólne zbrodni przeciwko ludzkości	183
2.3.5. Znamiona szczegółowe zbrodni przeciwko ludzkości – poszczególne czyny	200
2.3.6. Zbrodnie przeciwko ludzkości jako element doktryny narodowego socjalizmu	214
2.4. Problematyka zbrodni przeciwko ludzkości w procesie przed MTWDW	221
2.4.1. Historyczny i polityczny kontekst decyzji o powołaniu MTWDW w Tokio	221
2.4.2. Zagadnienie legalności MTWDW i jego status prawny	223
2.4.3. Zakres jurysdykcji	225
2.4.4. Zbrodnie przeciwko ludzkości w Karcie MTWDW	228
2.4.5. Działalność i dorobek MTWDW – próba oceny	232
2.5. Rola międzynarodowych trybunałów wojskowych w definiowaniu pojęcia zbrodni przeciwko ludzkości	236

Rozdział 3

Zbrodnie przeciwko ludzkości w orzecznictwie międzynarodowych trybunałów karnych <i>ad hoc</i>	244
3.1. Zagadnienia wstępne	244
3.1.1. Historyczny i polityczny kontekst powołania trybunałów <i>ad hoc</i>	246
3.1.2. Status prawny trybunałów <i>ad hoc</i>	251
3.1.3. Zakres jurysdykcji	253
3.1.4. Prawo właściwe	258
3.1.5. Zwyczaj międzynarodowy jako prawna podstawa orzecznictwa trybunałów <i>ad hoc</i>	261
3.1.6. Metodyka rekonstrukcji zwyczaju przez trybunały <i>ad hoc</i>	268
3.2. Znamiona ogólne zbrodni przeciwko ludzkości	283
3.2.1. Pojęcie ataku	286
3.2.2. Związek między czynami oskarżonego a atakiem	288
3.2.3. Ludność cywilna jako podmiot chroniony	290
3.2.4. Cechy ataku – zakrojony na szeroką skalę lub systematyczny	298

3.2.5. Atak jako element polityki lub planu państwa lub organizacji (<i>policy element</i>)	305
3.2.6. Elementy swoiste dla każdego z trybunałów	310
3.3. Strona podmiotowa	316
3.4. Znamiona szczegółowe zbrodni przeciwko ludzkości – poszczególne czyny	318
3.4.1. Zabójstwo	318
3.4.2. Eksterminacja	320
3.4.3. Zniewolenie	322
3.4.4. Deportacja	323
3.4.5. Uwięzienie	326
3.4.6. Torturowanie	327
3.4.7. Zgwałcenie	329
3.4.8. Prześladowanie z powodów politycznych, rasowych i religijnych	333
3.4.9. Inne czyny niehumanitarne	338
3.5. Rola trybunałów <i>ad hoc</i> w definiowaniu pojęcia zbrodni przeciwko ludzkości	340

Rozdział 4

Zbrodnie przeciwko ludzkości w orzecznictwie Międzynarodowego Trybunału Karnego	347
4.1. Zagadnienia wstępne	347
4.1.1. Historyczny i polityczny kontekst powołania MTK	347
4.1.2. Status prawny MTK	358
4.1.3. Zakres jurysdykcji	360
4.1.4. Prawo właściwe	365
4.1.5. Statut Rzymski jako prawna podstawa orzecznictwa MTK	367
4.1.6. Zasady interpretacji Statutu Rzymskiego	371
4.2. Znamiona ogólne zbrodni przeciwko ludzkości	374
4.2.1. Pojęcie ataku	376
4.2.2. Cechy ataku – rozległy lub systematyczny	379
4.2.3. Związek między czynami sprawcy a atakiem	384
4.2.4. Atak jako element polityki państwowej lub organizacyjnej (<i>policy element</i>)	386
4.2.5. Ludność cywilna jako podmiot chroniony	404
4.3. Strona podmiotowa	408
4.4. Znamiona szczegółowe zbrodni przeciwko ludzkości – poszczególne czyny	410
4.4.1. Zabójstwo	410
4.4.2. Eksterminacja	411
4.4.3. Niewolnictwo	411
4.4.4. Deportacja lub przymusowe przemieszczanie ludności	413
4.4.5. Uwięzienie lub inne dotkliwe pozbawienie wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego	414
4.4.6. Torturowanie	415

4.4.7. Zbrodnie o podłożu seksualnym	417
4.4.8. Prześladowanie	426
4.4.9. Wymuszone zaginięcia osób	434
4.4.10. Zbrodnie apartheidu	439
4.4.11. Inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze	444
4.5. Rola MTK w definiowaniu pojęcia zbrodni przeciwko ludzkości	446
Zakończenie	450
Bibliografia	470
Indeks nazwisk	511